

30. Картогэка гістарычнага слоўніка беларускай мовы / Зберагаецца в інстытуці мовознаўства ім. Я. Коласа в Мінску.

31. Словарь русского языка XI–XVII вв. – М.: Наука, 1975–1996. – Вып. 1–23.

32. Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVII – початку XIX ст. (з етимологічним словником). – Львів: Літопис, 2001. – 371 с.

УДК 811.133.1(+131.1):373.45

*Грицаєнко Л. М.
(Ужгород, Україна)*

ФРАНЦУЗЬКІ ТА ІТАЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

В статтє исслєдуєтєся функціонірованіє заімствованій с французского и італьянського языков несклоняємых імен суцєствительных в соврємном українском літературном языке. Провєдєнное ісслєдованіє показало, что слова іностранного происхождєнія отражають потребність народів (в том числє и українського) в коммунікативных контактах на культурном, політичєском, соціально-єкономічєском и научном уровнях и обогачають лексический состав українського языка.

Ключєвые слова: лексико-семантическая группа, несклоняємые імена суцєствительные іностранного происхождения, заімствования французского и італьянского происхождения.

The article focuses on functioning borrowings from French and Italian undeclined nouns in Modern Ukrainian. The investigation under study has demonstrated that words of foreign origin reflect the necessity of the peoples (Ukrainian inclusive) in communicative contacts on cultural, political, social-economic and scientific levels and replenish the wordstock of the Ukrainian language.

Key words: lexico-semantic group, undeclined nouns of foreign origin, borrowings of French and Italian origin.

Лексика української мови – це «жива», динамічна, «відкрита» система, у якій постійно відбуваються зміни внаслідок суспільно-економічного, політичного розвитку, відзеркалюючи культуру, суспільний прогрес народу. Крім того, словниковий склад є багатосаровим, який склався в процесі історичного розвитку [1: 144; 2: 158]. Отже, українську мову сучасні мовознавці розглядають як в діахронічному аспекті, так і в синхронічному – функціонування мови на сучасному етапі.

У мовознавстві значна увага приділяється вивченню іменника, оскільки він поряд з дієсловом становить «центр частин мови» [3: 16]: досліджуються відмінювані іменники, їх система значень та парадигм, однак недостатньо вивчаються незмінні лексеми, які констатуються як невідмінювані іменники, як правило, запозичені з інших мов.

Словниковий склад української мови становить близько 90% успадкованих слів і приблизно 10% – слова іншомовного походження [4: 56]. У відсоток запозичених слів входять невідмінювані іменники, які проникли в українську мову в різні історичні періоди, різними шляхами, але залишилися поза відміннами як незмінні слова, оскільки не втратили своїх чужорідних фонетичних або морфологічних особливостей, зберігши первісною форму.

© Грицаєнко Л. М., 2007

Завданням роботи є проаналізувати класифікаційний поділ запозичень, дослідити функціонування невідмінюваних іменників французького та італійського походження у системі української мови, а також поширення незмінних лексем, запозичених з цих мов, у підсистемах сучасної української мови (у лексико-семантичних групах), простежити їх співвідношення у використанні на сучасному етапі.

Джерельною базою дослідження є «Великий тлумачний словник сучасної української мови», «Новий тлумачний словник української мови», «Словник іншомовних слів» за редакцією О. С. Мельничука та «Словник іншомовних слів» за редакцією Л. О. Пустовіт. У нашій роботі ілюстративним матеріалом є лише невідмінювані іменники французького та італійського походження.

Українська, французька та італійська терміносистеми мають давнє історичне минуле, яке склалося внаслідок культурних, політичних та економічних зв'язків. Протягом століть міжнародні контакти знаходили пряме відображення у мовах цих народів. Значна частина запозичень з латинської, грецької, іспанської та італійської мови поширилась через французьку мову в українську: *авізо* (з італ.), *антраша* (з італ.), *балеро* (з іспан.), *бра* (з лат.), *буре* (з італ.), *буф-опера* (з італ.), *вар'єте* (з лат.), *дело* (з лат.), *диз* (з грец.), *казино* (з італ.), *каре* (з лат.), *кольє* (з лат.), *комюніке* (з лат.), *ласо* (з лат.), *лото* (з італ.), *льє* (з лат.), *магнето* (з грец.), *манто* (з лат.), *меню* (з лат.), *табло* (з лат.), *таксі* (з лат.), *шасі* (з лат.); *фабльо* (з лат.), *факсиміле* (з лат.); і навпаки, у ролі мови-посередника може виступати італійська мова для латинських та французьких слів, але значно рідше: *брутто* (з лат.), *глісандро* (прийом гри, з франц.), *графіті* (з лат.), *інкасо* (одержання банком грошей за дорученням клієнта, з лат.), *інтермецо* (з лат.), *ламенто* (скорботна арія 17–18 ст., з лат.), *лібрето* (з лат.), *локо* (операція купівлі продажу чужоземної валюти, з лат.), *обліго* (боргове зобов'язання, з лат.), *маєстро* (з лат.), *саямі* (з лат.), *фра* (скорочення від латинського слова «брат», що приєднується до імені католицького ченця), *чичероне* (екскурсовод, з лат.). Таким чином, результатом взаємодії мов є запозичення, які функціонують у системі української мови.

Поняття «іншомовні» слова та «запозичені» у мовознавчій літературі використовуються як синоніми, однак в універсальному довіднику «Українська мова» та в енциклопедії «Українська мова» є розмежування значень: «Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент, а отже не потребують пояснень щодо форми і значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках, запозичені слова подаються в загальних словниках разом з питомою лексикою» [5: 312; 6: 194].

Досліджуючи словниковий склад української мови, лексикологи відзначають постійне проникнення іншомовних слів у лексику, однак по-різному класифікують запозичення. А. Білецький відзначає, що «серед слів іномовного походження... розрізняють **власне іноземні слова**», які «не настільки засвоєні, щоб ми могли їх відмінювати і утворювати від них похідні слова (derivati) ...*ательє, бюро, досьє, кафе, фойє* тощо»; **запозичені слова**, що засвоєні мовою, тобто мають змінні форми, **кальки** та **лексичні інтернаціоналізми** [1: 144–145]. Мовознавець вважає, що запозичення з інших мов варто називати «ксенізмами – чужими словами, ніж... варваризмами» [1: 143]. О. Д. Пономарів іншомовну лексику поділяє на **інтернаціоналізми**, **екзотизми** (етнографізми) і **варваризми** [4: 62]. В енциклопедії «Українська мова» «серед запозичень, залежно від їхнього характеру, розрізняють **варваризм**, **вкраплення**, **екзотизм**, **запозичені слова**, **інтернаціоналізм**, **іншомовні слова**, **кальку**» [6: 195].

Таким чином, у мовознавстві відсутній єдиний класифікаційний поділ запозичень, які функціонують у системі української мови, проте ми будемо досліджувати невідміню-

вані іменники французького та італійського походження за найбільш повною класифікацією енциклопедії «Українська мова», хоча і тут є суперечність у визначенні запозичених слів («**Запозичені слова** – іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила» [6: 194]). Це свідчить про те, що терміни «іншомовні» та «запозичені слова» мають, у певній мірі, синонімічний характер, оскільки в українській мові відбувається постійний процес засвоєння запозичень, то іноді важко розмежувати ці поняття. Але класичним є визначення: «**Іншомовні слова** – слова з інших мов, які, на відміну від *запозичених слів*, не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження». Наприклад: *безе, монтежю, шасі* [6: 194]. Однак останнім часом у засобах масової інформації дуже часто зустрічаємо змінені форми невідмінюваних іменників: **метро** (метра), **авто** (авта), тобто, в усному мовленні диктора вони підпорядковуються фонетичній і граматичній системам флективної мови (це «пояснюється і часом засвоєння слова, і його поширеністю, активністю у мовленні» [7: 129]) і як наслідок цього – втрата ознаки незмінності спочатку в розмовному стилі, а згодом – у нормативних документах (за аналогією до французького запозиченого слова *пальто – пальта*).

Варваризми за функціональною характеристикою близькі до **екзотизмів (етнографізмів)**, оскільки вживаються «переважно в описах життя і побуту інших народів для відтворення місцевого колориту, назв чужих реалій, звичаїв, запозичених понять» [6: 62] (*мадам, мадемуазель, маестро, падре*). Суттєвими ознаками розрізнення варваризмів від екзотизмів є: 1) походження етнографізмів найчастіше з неєвропейської мови, 2) використання екзотизмів обмежене, але із частотою вживання збільшується вірогідність переходу їх у варваризми. Це мовне явище можна простежити на прикладі поширення екзотизмів через французьку мову: *зебу* (з тибетської) [8: 445], *зеро* (з арабської в італійську, а потім у французьку) [8: 446], *колібри* (з карибського *col-ib(ari)*, букв. – *сяюча поверхня*) [8: 535], *марabu* (тропічний птах, від араб. *мурабіт – пустельник*) [9: 412].

Для дослівної передачі чужого мовлення використовують запозичення навіть у чужомовній графічній передачі: вкраплення, варваризми. Поширеними є **вкраплення** з французької мови: *а ля гер* (à la gette), на війні; *се ля ві* (с'est la vie), це життя; з італійської – *фелічета*; *терра*. Прикладами варваризмів французького походження є *vizavi* (vis-a-vis), *реноме* (renommée). Чіткої межі між видами запозичень провести практично неможливо, лише, як правило, в контексті, оскільки вони виконують одну й ту ж стилістичну функцію.

Інтернаціоналізми (на думку А. Білецького) «прийшли до нас з нових західноєвропейських мов і не внаслідок безпосереднього спілкування з мовцями, а з книжок, тобто внаслідок знайомства з науковою літературою» [1: 145–146], але на сучасному етапі великий потік масової інформації іде через ЗМІ та комп'ютер (інтернет) для творення термінів різних галузей науки, техніки, мистецтва: *електротабло* (*табло* – франц.), *масмедіа* (*медіа*), *панараці* (світський фотохронікер), *сек'юриті* (служба безпеки), *тифозі* (спортивний уболівальник в Італії), *флеш-інтерв'ю* (*флеш* – франц. «стріла») *фотореле* (*реле* – франц.) – «Великий тлумачний словник сучасної української мови» та «Новий тлумачний словник української мови» [10; 11] фіксують ці слова, але «Словники іншомовного походження» – ні; *дефіле* («показ колекцій») та *каре* (зачіска) – з цими значеннями слова відсутні в опрацьованих словниках.

Цікавим мовним явищем є процес калькування, коли до іншомовної одиниці за законами української мови приєднується слово або словоформа (може бути іншомовного походження: *електро* – грец. «стріла», *маш* – лат. *machina* «пристрій», *радіо* – лат. «про-

мінь», *теле* – грец. «далеко», *термо* – грец. «теплій», *фото* – грец. «світло») і утворюються **кальки** на позначення нового поняття: *аеротаксі* (*таксі* – франц.), *електробігуді*, *термобігуді* (*бігуді* – франц.), *інформбюро*, *маибюро*, *метеобюро*, *прес-бюро* (*бюро* – франц.), *радіоательє*, *телеательє*, *фотоательє* (*ательє* – франц.), *спортлото* (*лото* – франц.), *прес-аташе* (*аташе* – франц.).

Запозиченням французької та італійської мов властива **багатозначність**: *доміно* (довгий одяг ченців і маскарадний костюм схожого крою), *каре* (бойове шиккування піхоти у вигляді чотирикутника і зачіска у вигляді чотирикутника), *рандеву* (у морському флоті – обумовлене місце зустрічі кораблів і світська зустріч); **омонімія**: *авізо* (фінансове повідомлення про переказ грошей, запозичення з італ.), *авізо* (невеликий військовий корабель, який використовували у 18 – на поч. 20 ст. для розвідувальної і посиленої служби, запозичення з франц.), *боа* (велика змія з родини удавів), *боа* (жіночий шарф з хутра або пір'я) – (є розбіжність у трактуванні походження слова словниками іншомовних слів: під редакцією О. С. Мельничука – з латинської мови [9: 104], а під редакцією Л. О. Пустовіт – з французької, яке походить з латинської мови [8: 177]), *бакара* (азартна гра в карти), *бакара* (цінний сорт кришталю), *дефіле* (ущелина), *дефіле* (показ), *доміно* (довгий одяг), *доміно* (гра), *макі* (лемур), *макі* (французькі партизани), *муліне* (фехтувальний прийом), *муліне* (вид ниток), *ніке* (зниження літака з великою швидкістю), *ніке* (тканина полотняного переплетення з полотняними рубчиками), *туше* (прийом у спортивній боротьбі), *туше* (спосіб накладання фарб), *туше* (музичний характер звучання), *філе* (вирізка з м'яса або шматки риби, очищені від кісток), *філе* (ажурне в'язання, вишивка на нитчистій сітці); **синонімія**: *месьє*, *мосьє*, *месьє*, *престисимо*, *престо* (дуже швидко; музичний термін; музична п'єса у такому темпі); *тремоландо*, *тремоло* (багаторазове повторення звуків).

Серед запозичень французької та італійської мов зустрічаються власні назви, які стали відомі внаслідок розширення семантики слова із власної назви у загальну: *Антоніо Страдиварі* ((1644–1737) італійський майстер скрипок) – *страдиварі*; *Г. Галіффе* ((1830–1909) французький генерал, який винайшов військові штани особливого покрою) – *галіффе*; *Жакоб* (прізвище родини французьких майстрів художніх меблів) – *жакоб* (стиль меблів з червоного дерева (кінець 18 – поч. 19 ст.)); *Кюрі – кюрі*; *Маренго* (назва села в Італії) – *маренго* (тканина); *Рамбульє* (назва літературного салону маркіза Рамбульє), *Рамбульє* (назва французької місцевості, де введена порода овець) – *рамбульє*; *Ришельє* (французький кардинал (1585–1642)) – *ришельє*; *чичероне* – провідник, персважно в Італії, від давньогрецького філософа Цицерона.

Лексичний склад будь-якої мови реагує на суспільно-економічні зміни в країні, так су є дрібною розмінною монетою у В'єтнамі, а у Франції з 1947 року вилучена з обігу; *сольдо* – старовинна срібна монета Португалії, а в Італії вилучена з обігу також у 1947 році. Процес проникнення запозичень безперервний, оскільки лексика найперша відображає будь-які зміни в суспільстві. Але найбільша кількість запозичень з французької мови проникла в українську у 17–18 століттях. У цей час Франція тримала першість у Європі в галузі літератури, живопису, архітектури та в побуті. В усьому був присутній аристократичний французький стиль рококо, породжений світською культурою на відміну від церковно-католицького бароко, що панував у цей час в Італії. В кінці 18-на початку 19 ст. в царській Росії французька мова була елітною, нею спілкувалися у вищих колах.

Роблячи висновки на основі опрацьованих словників, можемо констатувати, що в українській мові нараховується більше двохсот слів-запозичень невідмінюваних іменників з французької мови, які можна поділити на такі лексико-семантичні групи:

– **назви виробів та предмети стилю:** *асюре* (фігурна друкарська лінійка), *бра*, *жа-люзі*, *кашино* (декоративна ваза), *кольє*, *кліше* (рельєфний малюнок, креслення, план і т. ін.), *крокі* (нашивку зроблений малюнок), *ландо* (карега з відкидним верхом), *маркетрі* (орнаментальні композиції з тонких пластинок), *наспарту* (картонна рамка з вирізом під фотознімок), *пап'є-маше*, *прес-пап'є*, *пенсне*, *портмоне*, *реле*, *рокайл* (архітектурний орнамент стилю рококо), *сабо* (черевики на дерев'яних підшвах), *трюмо*, *факсиміле*;

– **назви осіб:** *агрєже* (науковий ступінь у Франції, інтелектуальна еліта), *буржуа*, *журі*, *квасімодо*, *конферансьє*, *комільфо*, *круп'є*, *кулісьє* (неофіційний біржовий посередник), *куртьє*, *кюре*, *мадам*, *мадемуазель*, *парвеню* (вискочка), *порт'є*, *протєже*, *рантьє*, *фігаро*, *шансон'є*, *шевальє*;

– **літературні та мовні терміни:** *абрєже* (скорочений переказ твору, витяг з нього), *арго*, *верже* (сорт паперу з водяними знаками), *дос'є*, *експозє* (короткий виклад документа), *есе*, *кліше* (мовний штамп), *комюніке*, *лясе* (закладка у книзі), *резюме*, *рондо*, *тире*, *фабльо* (невелике гумористичне оповідання; жанр у середньовічній літературі);

– **музичні терміни:** *амплуа*, *антраша* (у балеті – легкий стрибок), *антре*, *балєро*, *буре* (французький народний танець 17 ст.), *буф* (буф-опера – комічна опера), *гран-прі*, *деташє* (виконавський прийом на струнних смичкових музичних інструментах), *дієз*, *інженю* (амплуа акторки), *лансьє* (бальний танець), *па*, *па-де-де*, *па-де-труа*, *насп'є* (старовинний французький народний танок), *потурі*, *ревю*, *томбо* (музична п'єса), *фуетє*;

– **назви виробів з тканини:** *гофре*, *дезабільє* (недбалий домашній одяг), *декольте*, *жабо*, *кашине*, *манто*, *негліже* (легкий домашній одяг), *плісе*, *сашє* (ароматична подушечка; різновид торбинки, конверта, сумочки), *трико*;

– **назви їжі, страв:** *безє*, *бефстроганов* (страва із дрібно посічених шматочків м'яса), *бланманже* (желе з вершків або мигдального молока), *бордо* (сорт червоного вина), *драже*, *єскімо*, *желе*, *каберне*, *консоме* (вид бульйону), *меню*, *рагу*, *юре*, *суфле*, *фрикасе*;

– **назви флори і фауни:** *бере*, *зебу*, *магот*, *маго* (безхвоста мавпа роду макак), *сапажу* (рід американських чіпкових мавп), *тюрбо* (промислова риба ряду камбалоподібних), *шимпанзе*;

– **назви місцевості, будівель:** *авеню*, *ательє*, *бюро*, *вар'єте*, *депо*, *кабаре*, *казино*, *плато*, *фойє*, *шале* (селянський будинок у Швейцарії), *шаніто*;

– **назви міри довжини, одиниць виміру, монет:** *єкю* (старовинна французька золота і срібна монета (13–18 ст.)), *кіло*, *кюри*, *луї*, *льє*, *су*;

– **терміни спорту, гри:** *асо* (тренувальний бій двох спортсменів у боксі та фехтуванні), *більбоке* (гра прив'язаною до палички кулькою), *дегаже* (вид атаки у фехтуванні), *лото*, *парі*, *серсо* (гра з легким обручем);

– **терміни банківської справи:** *карт-блани* (чистий бланк, необмежене повноваження);

– **терміни транспорту:** *купе*, *метро*, *таксі*, *шоє*;

– **військові терміни:** *авізо*, *каре*, *піке*, *рандеву*.

Таким чином, Франція у 17–18 ст. диктувала у Європі моду у всіх сферах життя, тому у цей період найбільш поширюються терміни епохи рококо та рокайл. Найбільшою є лексико-семантична група назв виробів та предметів стилю, яка становить приблизно 19% від усіх запозичень, другою – назви осіб за професією (близько 14%), третьою – дві групи: назви місцевості, будівель та музичні, мистецькі терміни (10,5%) – кожна з груп, інші групи: назви виробів з тканин; назви їжі, страв; літературні та мовні терміни – становлять близько 8% – кожна з груп; назви флори і фауни та терміни спорту і гри – 6% – кожна з груп.

Лексика кожної мови складається в процесі тривалого історичного розвитку, взаємодії культур. Італія в 17–18 ст. була країною музики і справляла сильний вплив на Європу. Більшу частину (приблизно 51%) серед італійських запозичень невідміюваних іменників становить лексико-семантична група **музичних термінів**: *адажіо, алегро, анданте, апасіонато, арпеджіо, бієнале* (виставка, фестиваль), *да-капо* (знак повторення), *до, кантабіле* (співучо), *концертино, кресендо, мецо-воче, мецо, мецо-піано, мецо-сопрано, мецо-тинто, мецо-форте, пастіччо* (опера, музику якої запозичено з інших опер), *піано, пікколо* (найменший за розмірами і найвищий за звучанням музичний інструмент), *рондо, соло, сольфеджіо, тріо, туті* (виконання музики всім складом оркестру), *форте, фортисимо, фугато, чембало* (одна з назв клавесина, що побутує здебільшого в Німеччині).

Другою за чисельністю (приблизно 20,2%) є лексико-семантична група **термінів банківської справи**: *ажіо, а-конто* (платіж, що його здійснює імпортер), *алеґрі* (лотерея з негайною виплатою виграшу), *жиро* (надпис на векселі, безготівкові розрахунки), *жиро-конто, конто* (рахунок), *лоро, лоро-конто, манко* (недостача в касі або недовага товару), *ностро-конто, соло-вексель, сторно* (запис, яким виправляють допущену в бухгалтерському обліку помилку), *фіаско, франко*.

Близько 8% – **назви осіб**: *імпресаріо, інкоґніто, контральто* (співачка, що має такий голос), *мафіозі, мафіозо, падре, сопрано* (співачка, що має такий голос).

Всього в українській мові нараховується до 140 слів-запозичень невідміюваних іменників з італійської мови. Нечисленними є такі лексико-семантичні групи:

– **літературні та мовні терміни**: *графіті* (стародавні написи й малюнки різного змісту), *мotto* (дотепний вислів, афоризм);

– **предмети стилю, назви виробів**: *альсеко* (настінний живопис по сухій штукатурці), *альфреско* (аль-фреско) (настінний живопис водяними фарбами на сирій штукатурці), *бароко*;

– **назви виробів з тканин**: *маренго* (тканина чорного кольору з сірим відблиском);

– **назви флори і фауни**: *броколі* (підвид цвітної капусти), *мальсеко* (грибкове захворювання цитрусових), *сорго*;

– **назви міри довжини, одиниць виміру, монет**: *марко* (визначення вартості монети за вагою), *нейтрино, скудо* (італійська монета 16–18 ст.), *сольдо*;

– **назви місцевості, будівель**: *габро* (кристалічна магматична гірська порода), *гетто, палацо*;

– **назви їжі, страв**: *саямі, спаґеті*;

– **терміни спорту, гри**: *конфеті, сальто*.

Викладені вище спостереження дозволяють підтвердити висновок про те, що мова кожного народу (зокрема й українського) віддзеркалює культурний, політичний, суспільно-економічний розвиток кожної країни, а також вплив держави на світовій арені.

Невідміювані іменники – це цікаве мовне явище з тієї точки зору, що наша мова належить до флективних, має розвинену систему словоформ і парадигм, але не всі іншомовні запозичення підпорядковуються законам української мови, не мають флексій, змінних форм.

Таким чином, у роботі розглядаються як традиційні, так і нові, деякі суперечливі погляди щодо запозичених незмінних лексем, а також функціонування невідміюваних іменників, запозичених з французької та італійської мови, у мовній системі; з'ясовується природа поширення запозичень та їх співвідношення у використанні системою мови. Виконане дослідження підтвердило думку про те, що невідміювані іменники, запози-

чені з французької та італійської мов, збагачують лексичний склад української мови, органічно вплітаються в її канву. У подальших наукових розвідках плануємо продовжити дослідження запозичень з інших мов, адже спектр їх надзвичайно багатогранний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький А. О. Про мову і мовознавство: Навчальний посібник для студентів філологічної спеціальності вищих навчальних закладів. – К.: АртЕк, 1996. – 224 с.
2. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко., Л. І. Мацько, М. Я. Площ. та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 3-тє вид., доп. – К.: Вища шк., 2002. – 439 с.
3. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматика української мови / І. Вихованець, К. Городенська; За ред. І. Вихованця. – К.: Пульсари, 2004. – 400 с.
4. Сучасна українська мова: Підручник / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; За ред. О. Д. Пономарева. – 2-е вид., перероб. – К.: Либідь, 2001. – 400 с.
5. Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. – Х.: Школа, 2004. – 496 с.
6. Українська мова: Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяблюк та ін. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.: іл.
7. Козачук Г. О., Шкурятяна Н. Г. Практичний курс української мови: Навчальний посібник. – 2-е вид., стер. – К.: Вища шк., 1994. – 367 с.
8. Словник іншомовних слів / За ред. Л. О. Пустовіт та ін. – К.: Довіра, 2000. – 1018 с.
9. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: Гол. ред. УРЕ, 1977. – 776 с.
10. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2004. – 1440 с.
11. Новий тлумачний словник української мови: В 4-х т. / Уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. – К.: Аконіт, 1998.

УДК 821.161.2:801.82“10/12”

*Межжеріна Г. В.
(Київ, Україна)*

СМИРЕННЯ І ГРІХ: ВИРАЖЕННЯ САМООЦІНКИ В СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ПИСЕМНИХ ПАМ'ЯТКАХ XI–XIII ст.

Стаття присвячена експлікації мовної картини світу часів Київської Русі. Вперше на матеріалі писемних пам'яток XI–XIII ст. визначено кількісний склад, семантичний обсяг, функції іменників і прикметників, які зі значенням соціально-етичної оцінки особи використовувалися для вираження поняття самоприниження в східнослов'янських писемних пам'ятках XI–XIII ст. Ключові слова: мовна картина світу, Київська Русь, соціально-етична оцінка, іменник, прикметник.

The present article deals with the explication of the Kyiv Rus' period view. For the first time the quantitative and semantic volume of the words, that functioned with the meaning of social-ethic estimation of a person and expressed the self-humiliation conception, were determined. The article is based on the analysis of old literary monuments of 11–13th cent. Key words: world view, Kyiv Rus', social-ethic estimation, substantive, adjective.

© Межжеріна Г. В., 2007